

A másik cikket Kőhalmi Béla írta és a *Huszedik Században* jelent meg.²⁷ Ő nem volt ennyire rossz véleménnyel a részletüzletről, mert mégiscsak a kultúrát terjeszti, mégha vitatható és felemás módon is. Ugyanakkor arra hívta fel a figyelmet, hogy a részletüzlet felvirágzása „körülbelül egybeesik a magyar banktőke ipari érdekeltségének kiterjesztésével”. Esetünkben arról a bankról van szó, amelynek a neve már a tárgyalás első napján elhangzott az összeférhetetlenség miatt: a Magyar Általános Hitelbankról. A banktőke nem tűrheti – fejtegeti Kőhalmi –, hogy a legnagyobb könyvterjesztő vállalat még a kiadásban is elébe vágjon a saját irányítása alatt álló Franklinnak. Ezen a legsebezhetőbb ponton lehet tehát megtámadni, hiszen a könyvkiadás tartja a legnagyobb tőkét lekötve, és ha ebbe belebukik, akkor a könyvterjesztő részleg egyszerűen megszerezhető. Eszerint tehát nem volt túlzás Révai Mór azon megállapítása, hogy a Franklin célja a Révai teljes megsemmisítése.

Mint tudjuk, mindkét cég jelentős szerepet vitt a következő évtizedekben is, tehát a Franklin nem érte el a célját, minden bizonnyal le is mondott róla. Ennek többféle oka is lehetett, pl. König, mint a meghatározó egyéniség halála, illetve a következő évben kitört világháború, de talán a Révai Mór által kezdeményezett per, és a kiadói botrányok nyilvánosságra hozatala is segített abban, hogy a Révai cég elkerülte a Franklin újabb támadásait.

BÁLINT GÁBOR

Egy mezővárosi nyomda- és sajtóvállalkozás a 20. században. 1905. augusztus 27-én a *Hódmezővásárhely* című hetenként háromszor megjelenő politikai lapban a következő lakonikus szavakkal kezdte beköszöntőjét Horovitz Jakab, az új szerkesztő: „A mai napon *Kun Béla*, e lap felelős szerkesztője változott viszonyai következtében én vettem át a *Hódmezővásárhely* szerkesztését...” A „változott viszonyok” dodonai homályú jelzős szerkezetet használja Kun Béla is, aki e lapszám más helyén a maga dagályos módján elbúcsúzik a lap olvasóitól. Kifejezi azt a reményét, hogy „a vásárhelyi közönség szívesen fogja látni”, ha vele – más laphasábokon bár – „érintkezésben marad”, hiszen, mint elárulja, ezzel a nappal új, naponként megjelenő lapot indít. Lapja, a *Vásárhelyi Reggeli Újság* („független politikai napilap”) ettől a naptól hetenként hétszer, olykor hatszor, negyven évfolyamot jegyezve, 1944. október 5-ig jelent meg, a város leghosszabb életű lapjának bizonyult.¹

Az ekkor 27 éves alapító laptulajdonos Vésztői Kun Béla (1878–1954) 1903-ban tért vissza gimnáziumi tanulmányai színhelyére, ahol 1896-ban érettségizett. A nagyváradai születésű, papi családból származó fiatalember Debrecenben és Kolozsvárott végezte jogi tanulmányait, ugyanitt kezdte újságírói pályáját, a *Debreceni Főiskolai Lapoknál* (1897–1898), majd a független *Kolozsvári Friss Újságnál* (1899–1903). Hamar elsajátította és ügyesen használta azt a két-háromszáz szavat, kifejezést, amire a századforduló idején egy második vonalbeli, törekvő közéleti személynek, politikusnak szüksége volt. Már a gimnáziumban önképzőköri elnök, jó szónok lett, évfordulós megemlékezések állandó szereplője, gyorsan és szívesen verselt, alkalmi ódákat írt szükség szerint Rákócziról, Csokonairól, Kossuthról, Deák Ferencről, vagy bárkiről.

Lapalapítása után, már a következő évben, 1906-ban indult az országgyűlési képviselőválasztáson 48-as programmal, a szegvári kerületben. Ekkor azonban még alulmaradt a szakadár szociáldemokrata Mezőfi Vilmostal szemben. Az ő ideje 1910-ben jött el Vásárhelyen, amikor a nála

²⁷ KŐHALMI Béla: *Kapitalista könyvirodalom.* = *Huszedik Század* 1913. I. 98–103.

¹ KÁRÁSZ József: *A Csongrád megyei hírlapok és folyóiratok bibliográfiája 1843–1970.* Szeged, 1974.

22 évvel idősebb, már beteg, meggyőződése ellenére induló párttársával, Endrey Gyulával (1856–1913) szemben elnyerte a város mandátumát. Endrey a Függetlenségi és 48-as Párt 1909-es kettészakadása után Kossuth Ferenc híve maradt, Kun pedig Justh Gyula mellé szegődött. Ezt követően emberöltőnyi időre (1910–1918, 1922–1939) állandósult képviselői státusa. Gyakori, népszerű szónoka a parlamenti üléseknek, szónokolt az igazságos adórendszerről, visszatérő témája az általános, egyenlő, titkos választójog, az önálló vámterület, jegybank. A 48-as, majd a kisgazdapárt különböző árnyalatú csoportjaiban, frakcióiban, vagy olykor pártonkívüliként hirdette városa, különösen a gazdatársadalom („a kis fehérfalú tanyák”) érdekeit. Pályafutásának spektrumában megtalálható a magyar 20. század szinte minden politikai színárnyalata.²

A *Reggeli Újság* szerkesztésében ideális partnerre talált Fejérváry József (Fehérvári József) személyében (1874–1960). A város 20. századi polgári újságírásának legjellegzetesebb képviselője, könnyűtollú, termékeny szerző 1893-ban érettségizett a hódmezővásárhelyi főgimnáziumban, majd a kolozsvári egyetemen matematika-természettudomány szakot végzett. Újságírói pályája a század első évében indult, 1901-ben lett a Kenéz Sándor ügyvéd (1869–1938) Németh László későbbi regényhőse, „Égető Lőrinc” által alapított *Vásárhelyi Friss Újság* (majd *Vásárhelyi Híradó*), a város első nagy példányszámú, olcsó napilapjának munkatársa, ezt követően a második világháború végéig 12 újsághoz volt köze. Szerkesztett is, alapított is lapokat. Leghosszabb ideig a *Vásárhelyi Reggeli Újságnál* dolgozott. Indulásakor társszerkesztő (a lap megszűnésekor, 1944-ben is ő végezte ezt a munkát), 1906-ban már – s majd még többször is, Kun Bélával fölváltva – felelős szerkesztő. Bár a lap ideológiáját természetesen – mindenkori politikai felfogásának megfelelően – Kun Béla alakította ki, az újság stílusát Fejérváry csevegő, nosztalgikus hangja, s az empátiával tálalt bűnügyek határozták meg.

A *Reggeli Újság* negyediként lépett a századelő hódmezővásárhelyi sajtójának színpadára. Három előde, mondhatni vetélytársa: a kormányt támogató *Hódmezővásárhely* (1871–1922), majd Kun 1910-es választási ellenfele, Endrey Gyula függetlenségi *Vásárhely és Vidéke* című lapja (1883–1912), és a már említett liberális reformer Kenéz Sándor *Vásárhelyi Híradó* című újságja.³

A hetenként háromszor, 6–700 példányban megjelenő, hatfilléres *Hódmezővásárhely* számára az új lap nem volt versenytárs. A Gazdasági Egyesület, a nagygazdák lapja lévén, biztos anyagi alappal rendelkezett, s bár őket hagyta ott Kun Béla, barátságos közömbösséggel fogadták az újságot. „Új napilap Vásárhelyen” című tudósításukban így írtak:

„*Vásárhelyi Reggeli Újság* czimmel új független politikai napilapot indított meg Kun Béla, lapunk volt szerkesztője. Ő a felelős szerkesztő és kiadótulajdonos, társszerkesztő Fejérváry József, főmunkatárs dr. László Jenő. Az új lap hétfőn is megjelenik, s mint első számából látjuk, erős szocialista érzelmű[!], s a nemzeti követeléseket ily sorrendben tartja valósítandóknak: általános titkos választójog, gazdasági önállóság, teljes paritás a hadügy terén. A lapot a Hódmezővásárhelyi Nyomda- és Kiadó-Részvénytársaság állítja elő.”⁴

A *Reggeli* megjelenése előtt a jól szerkesztett, színvonalas *Vásárhely és Vidéke*, a 48-as pártkör hivatalos orgánuma volt a város vezető újságja, annak az Endrey Gyulának a lapja, aki 1892-től 1910-ig folyamatosan Vásárhely országgyűlési képviselője. A népszerű *Vásárhely és Vidéke* ugyan-

² HERCZEG Mihály: *Kun Béla*. In: *Hódmezővásárhelyi életrajzi lexikon*. Szeged, 2002. 131–132.

VARSAANYI Attila: *Kun Béla*. In: *Hódmezővásárhely törvényhatósági jogú város történeti almanachja 1873–1950*. Hódmezővásárhely, 2003. 53–61.

³ Mint 1. sz. Ezenkívül KŐSZEGFALVI Ferenc: *Adatok a hódmezővásárhelyi nyomdászati, sajtó és könyvkiadási történetéhez 1852–1944*. Békéscsaba–Gyoma, 1991. 36.

⁴ Hódmezővásárhely 1905. augusztus 29. 3.

csak háromszor jelent meg hetenként, szintén 6 fillérért árulták, viszont a *Hódmezővásárhellyel* szemben 2-3 ezres példányszámot is elért. Az új napilap indulását hűvösen konstataálta:

„...a mai nappal *Vásárhelyi Reggeli Újság* cím alatt egy új, krajcáros napilap indul meg Kun Béla szerkesztésében, melynek irányát azonban még nem ismerjük.”

– írják augusztus 29-én A hírlapírás köréből című rovatukban.

A továbbiakban a 48-as lapot Kun Béla vállalkozása erején felüli áldozatvállalásra kényszerítette. Endrey, mint később írta, a pártkör ösztönzésére 1906. október 2-án áttért a heti hatszori (továbbra is főleg a saját költségén való!) megjelenésre, s csak 1910 végén, miután a választáson is alulmaradt a pártszakadás után Justh Gyulával tartó fiatal, törtető ellenfelével szemben – tért vissza lapja utolsó két évére a heti háromszori megjelenéshez. Keserű tanulságot von le az újság 1910. december 31-i számában, mikor ezt írja:

„Be kell ismernem, hogy a lap kiadásánál a legelhibázottabb lépés az volt, mikor politikai barátaim unszolására a lapot napilappá alakítani engedtem, mert eltekintve azon súlyos áldozatoktól, melyeket tőlem – és egyedül csak tőlem – igényelt, arról is sajnosan kellett meggyőződnöm, hogy a mi viszonyaink között városunkban egy napilap kiadásához nincs meg sem a kellő anyag, sem a szükséges szellemi és anyagi erő és egy helyi napilap nálunk a maga erejéből fent nem állhat, hacsak magasabb hivatásáról megfélekedve s a műveltebb olvasóközönség igényeit figyelmen kívül hagyva, az apró-cseprő helyi eseményeknek és rendőri híreknek mondvcacsínált szenzációképen való hangzatos kiszínezésére és tódítására s mindezekkel a nép egyszerű erkölcsi felfogásának megrontására nem vállalkozik. Ezt a szenzáció hajhászó irányt a *Vásárhely és Vidéke*, mint napilap nem kultiválta.”

A nem is túlságosan burkolt célzást mindenki érthette Vásárhelyen; hisz a *Reggeli Újság* például már a legelső számának első oldalán, az általános, titkos választójogról szóló fennkölt vezércikk mellett egy teljes hasábon ecsetelte drámai színekkel, hogyan szólalkozott és verekedett össze apjával egy tanyai legény.

A *Reggeli Újság* kortársai közül egyedül Kenéz Sándor lapja, a *Vásárhelyi Híradó* volt úgynevezett krajcáros, vagyis két fillérért árusított lap. Ezt Kenéz vezette be Vásárhelyen, szinte forradalmasította a helyi lapkiadást. A példányonkénti ár leszállítása mellett bevezette a 20 filléres apróhirdetést, 1904-ben, szintén elsőként a városban, rotációs gépet vásárolt. Gyors, pontos, olcsó, nagy példányszámú lap volt a célja. Az újság fénykorában rekordmagasságú, 4–5 ezres példányszámot is elért. A liberális felfogású, korszerű műveltséggel rendelkező ügyvéd társadalmi, gazdasági reformokkal igazi értelemben vett polgári haladást akart teremteni elmaradott szülővárosában. A kései Széchenyiként, őszinte hittel, – de kissé naivan – politikázó Kenéz azonban belebukott vállalkozásába, családi vagyona, felesége hozománya elúszott. Bukásához kortársai meg nem értése, s az üzleti érzék hiánya mellett nagyban hozzájárult a demagóg versenytárs, Kun Béla konkurenciája. „Feleségem volt egyedüli vállalkozótársam...öt 1906-ban temettük...ugyanazon évben megszűnt a lap, mert megbuktam vele egyedül” – írta a polgármesterek halála évében, 1938-ban.⁵

Nem csoda hát, hogy a *Vásárhelyi Híradó* ellenséges gúnnyal fogadta a *Reggeli Újság*ot. „Új lap” címmel így írt 1905. augusztus 29-én:

„Vasárnap meglepetésszerűleg városunkban új krajcáros napilap indult. Szerkesztője Kun Béla, koszorús költőnk, társszerkesztő Fejérváry József volt rendőrfogal-

⁵ KÖSZEGFALVI Ferenc: *Regényhős és valóság. Égető Lőrinc a sajtószabadságért.* = Délsziget 1988. 12. sz. 41–43.

mazó.” (Aki, mint láttuk, Kenéz lapjánál kezdte újságírói pályáját!) „A lap szociális irányú, Kristóffy belügyminiszter támogatja. (Jó pénz.)”

Az ellenséges viszony ezután is folytatódott, egészen a *Híradó* megszűnéséig. A *Reggeli Újság* gyászkeretben írta a *Híradó* nevét, az pedig gúnyverseket hozott Fejérváryról, Kun Béláról. A Kristóffy belügyminiszterre való utalás politikai háttérrel ad a dolognak. A kortársak, talán nem is alaptalanul, azzal a Kristóffy József belügyminiszterrel (1857–1928) hozták kapcsolatba Kun Bélát, aki az ellenzék megbontása céljából, 1905-ben, rövid ideig, kapcsolatban állt, tárgyalt a szociáldemokrata párttal.⁶ Némelyek a vagyontalan, fiatal ügyvéd lapalapítása mögött egyenesen a kormánypárt támogatását sejtették, annál is inkább, mivel az első számok még a Szabadelvű Párthoz közelálló Részvény nyomdában készültek. A lap már harmadik számában kénytelen volt foglalkozni ezekkel a vélt, vagy valós hírekkel. A *Reggeli Újság* és egy helyi érdeket szövetkező pénzé című nyilatkozatában ezt olvashatjuk:

„Felelős szerkesztőnk névtelen levelet kapott...hárman élőszóval fejezték ki, mintha bizonyos urak érdekből tartanák a lapot és a szerkesztőt.”

Itt a cikk meg is nevez fél tucat ilyen tehető, tekintélyes kormánypárti polgárt, majd így folytatja:

„Mindez rossz akaratú híresztelés és arcátlan betolakodás szerkesztőnk magán ügyeibe. Ahoz senkinek semmi köze nincsen, hogy szerkesztőnk miből alapította és tartja fenn a lapot.” [!?!]⁷

Azt nem tudjuk, állt-e kormánypárti pénz Kun mögött, annyi azonban bizonyos, hogy a támogatót, biztos háttérrel kereső Kun lapja indulásakor megpróbálta megszerezni a szociáldemokrata párt támogatását. Kun kortársa Kurucz János nyomdász-lapkiadó (1889–1953) írja,⁸ hogy a *Reggeli Újság* kiadója az első időben Csala Imre (1874–1928) helyi szocialista vezető volt [?], s amikor 1905-ben Bokányi Dezső (1871–1940) a párt egyik országos vezetője Makón tartott nagygyűlést, Kun Béla fölkereste, s kérte, engedélyezzék, hogy újságja a párt hivatalos lapjaként szerepelhesen. Kurucz szerint Bokányi ezt kereken megtagadta.

Akár így, akár úgy történt, bárki állt is a *Reggeli Újság* mögött, a *Vásárhelyi Híradó* legázolása, majd az 1910-es választási győzelem, s a *Vásárhely és Vidéke* kiütését követően a *Reggeli Újság* a közömbös *Hódmezővásárhely*, és különböző jelentéktelen próbálkozások mellett (egészen a húszas évek végéig) komoly versenytárs nélkül, egyedül maradt a porondon.

Az új sajtóvállalkozás ezt követően gyors, látványos fejlődésnek indult. Szerkesztősége a templombazárból, a Részvény nyomda helyiségeiből már 1905 szeptemberében átköltözött a tér szemben lévő házába, a Szegedi utca 2. szám alá. 1906. január 14-én Kun üzembe helyezte saját nyomdáját [!] a főutca, az Andrássy u. 17 szám alatt, az ún. Orovecz-házban, ide szinte azonnal, január 17-én követte a szerkesztőség is. 1912. november 20-án aztán a szerkesztőség és a nyomda is a Kossuth-tér legelegánsabb palotájába, a takarékpénztár bérházába költözött.⁹

⁶ Kristóffy József. In: *Új Magyar Életrajzi lexikon. III.* Bp. 2002. 1221.

⁷ A *Reggeli Újság* és Kristóffy pénze. = *Vásárhelyi Reggeli Újság* (VRU) 1905. augusztus 30. 1. Illetve: *Ma harmincéves a Reggeli Újság.* = VRU 1935. augusztus 27. 1.

⁸ KURUCZ János: *Emlékezünk régiekről.* = *Jövő Útja* 1931. március, 19–20., június 3.

⁹ Az adatok megállapíthatók a lap fejlécéből és kolofonjából

Nyomdája technikai felszereltségéről sajnos nincs adatunk, annyit lehet tudni, hogy 1913 tavaszán rotációs gépet szerzett be.¹⁰

A Vásárhelyi Reggeli Újság-nyomda, amint a neve is hangsúlyozta, elsősorban a politikus-tulajdonos lapját szolgálta, mindent ennek rendelt alá. Egyéb munkát, különösen 1918 után nem, vagy alig vállalt. Mindössze hét könyvéről tudunk, ezek közül is öt az első világháború előtt hagyta el a nyomdát. A *Reggeli Újság*on kívül újságot sem készített a háború után, mindössze egy rövid-életű egyházi havi közlönyt. Kötelespéldány szolgáltatását rendszeresen elmulasztotta; a háború éveitől kevés termékét sem jelentette be.¹¹ Más módon is igyekezett költségeit leszorítani; olcsó munkaerő alkalmazásával próbált fennmaradni. Egy levéltári följegyzés szerint 1924 és 1943 között például tíz tanoncot és 34 nyomdászt alkalmazott. Nyomdája négy évtizede alatt tehát körülbelül húsz tanoncra és mintegy negyven nyomdászra beszélhetünk. Id. Erdei Sándor nyomdájában ugyanez idő alatt húsz nyomdászt alkalmaztak, a Róth-féle nyomdában pedig 1910 és 1939 között mindössze nyolc nyomdász dolgozott.¹²

Az 1919. április elsejei szocializálást a tulajdonos, egy korabeli újságcikk szerint, együttműködő előzékenységgel fogadta. A *Reggeli Újság Vásárhelyi Proletár* néven a szocialista párt helyi, hivatalos lapja lett, 9-től fejlécén a legendás jelszóval: Világ proletárjai egyesüljetek! Kun Béla Fejérváryval együtt a helyén maradt, sőt a főszerkesztőt a helyi újságíró szakszervezet elnökévé is megválasztották.¹³

Kun Béla korábban, az őszirózsás forradalmat a Károlyi-párt és az Országos Köztársasági Párt tagjaként mint cselekvő résztvevő élte át, 1918. november 20-tól kormánybiztos-főispánja Hódmezővásárhelynek, megpróbált beilleszkedni, tanulta az új rendet. Újévi beszédében osztálybékét hirdetett, mint mondta, az osztályuralomnak meg kell szűnnie, az embereknek eggyé kell lenni, mint ahogy „egy felséges Isten van felettünk.” Fejtegetését zárva kijelentette:

„Mi a szocialista fegyvertársak szervezkedését nemcsak nézzük, de örömmel látjuk. Ám akkor elvárhatunk annyit, hogy a mi szervezkedésünkben ők se támadást, hanem önvédelmet[!] lássanak.”¹⁴

Tavaszra azonban elvesztette biztonságérzetét, lemondott főispáni tisztéről, nehezen tudott tájékozódni. A tanácsköztársaságot még üdvözli, márciusa 25-i „Történelmet írunk” című cikkében leszögezi:

„A polgárság nem tudta megmenteni az országot, a proletárság meg akarja és meg fogja menteni, ha kell fegyverrel. Hitvány áruló, aki nem áll melléjük.”

A látszólagos azonosulás után azonban április végén (okkal vagy ok nélkül) fegyveresek kutatják át lakását, s Korvin Ottó Budapestre akarja szállíttatni, amit csak a hadi események akadályoztak meg.

¹⁰ VRU 19135. április 9-i híradása

¹¹ A hódmezővásárhelyi Németh László Könyvtár helyismereti gyűjteményének katalógusa, valamint az 1.sz. alatt hivatkozott bibliográfia.

¹² Vásárhelyi nyomdászok segéd- és tanoncnnyilvántartási jegyzéke 1229. sorszám, a hódmezővásárhelyi fióklevéltárban.

¹³ „Éljen a köztársaság” „Éljen a proletárdiktatúra” Az 1918 – 1919-es forradalmak hódmezővásárhelyi sajtójának repertóriuma. Összeállította és bevezette KÁRÁSZ József. Hódmezővásárhely, 1969.

¹⁴ Mint az előző.

lyoznak meg. Bár május 8-tól, a román megszállást követően, visszaállt a régi rend, július 20-án, a Vörös Hadsereg támadása nyomán, visszatérni látszik a tanács hatalom. Ekkor már nem marad itthon, nyilván többféle körülménytől sarkallva, rövid időre Szegedre menekült, s az ellenforradalmi kormány védelme alá helyezkedett.¹⁵

A forradalmak megrázkództatása után, a román megszállás idején visszavonult a politikai élettől, lemondott közéleti tisztségeiről, nyilván átértékelte tevékenységét, lehetőségeit. Csak 1922-ben, úgymond, régi hívei unszolására lép újra porondra. Ekkor a kissé homályos pártonkívüli keresztény–kiszgazda címkével jut be a parlamentbe. 1926-ban újra a 48-as szlogen került elő, az újjáalakult Függetlenségi és 48-as Kossuth Lajos Pártkör színeiben lett képviselő. A 30-as évek a kiszgazda párttal való kapcsolat időszaka. 1931 májusában lépett be a Gaál Gaszton vezette pártba, majd 1934 novemberében kilépett, hogy 1937 januárjában újra belépjen.¹⁶ Az iparosok, kisvállalkozók, de főleg a tanyai lakosság számára megszokottá vált személye, szinte népünnepély számba ment egy-egy választás, üdvözülten hallgatták a képviselő urat, aki Kossuth apánkat emlegette, választójogot, alacsony adókat ígért, mindenkivel kezet rázott, díszebédek, díszvacsorák sorát ette végig, mondta a tősztokat. Újságja, irreálisan fölnagyítva parlamenti tevékenységének jelentőségét, súlyát, mindig szóról–szóra közölte képviselőházi beszédeit, lett légyen szó akár a beföző pergamen árának emeléséről, vagy a gyorsírástanítás bevezetéséről.

A lap példányszáma egyébként, árának emelkedése ellenére növekedett, megszokták a vásárhelyiek. Két fillér csak a *Vásárhely és Vidéke* megszűnéséig volt az ára, 1913–16 között 4, 1918-ban 8–10, 1919-ben 20, 1920 elején már 50 fillér. Példányszáma 1925-ben 3500–4500 között volt, egy évtizeddel később már (ha hihetünk a lap saját adatának) hat-hétezer példányban készült, noha ekkor már komoly konkurenciát támasztott az 1928. január 1-jén indult *Vásárhelyi Friss Újság*. Az új, bulvárlap jellegű vállalkozás fotókat is közölt, széles körben alkalmazta a reklámot, s a 12–16 filléres *Reggeli Újság* mellett tíz fillérért, 1934-től 6 fillérért árusították. Kun Béla kénytelen volt követni a *Friss Újság* árait, így 1929-től ő is tíz, 1935-től hat fillérré szállította le lapja árát.

Ahogy újságjának a *Friss Újság* hozott komoly konkurenciát, úgy a politikai meggyőződést viszonosan rugalmasan kezelő Kun Bélának az 1930-as években az elvhű, egyenes szociáldemokrata Takács Ferenc (1893–1956) személyében támadt igazi versenytársa, aki mögött 1935-ben csak másodikként jutott be a parlamentbe. (A Nemzeti Agrárellenzék nevű csoportosulás színeiben, amelynek ekkor ő volt egyetlen képviselője.) A művelt, karizmatikus Takácsot, József Attila vásárhelyi barátját, a megnövekedett számarányú és súlyú szervezett munkásság akarata emelte elemi erővel a parlamentbe.¹⁷ Kun 1939-ben igyekezett is minden lehetséges eszközzel, sajtóhadjárattal lejártni Takácsot. Elhintette például, milyen kár, hogy Takács nem lehet újra képviselő, hisz a négy év alatt többször elítélték sajtóvétségért. (Azt persze nem tette hozzá az újságja, hogy Takács amnesztia-kérélmében van.) Ennek ellenére azonban Kun Béla hiába rohanta végig a tanyai olvasóköroket, a kormányzó Magyar Élet Párt, a szociáldemokraták, és a jobboldali Nemzeti Front mögött az utolsó helyen végzett, nem választották meg. Annyi eredményt könyvelhetett el, hogy a kormány nyomása mellett ő is hozzájárulhatott Takács Ferenc kibuktatásához.¹⁸

¹⁵ A *Csongrád megyei munkásmozgalom 1917–1919. aug. 1.* (Szerkesztette: GAÁL Endre.) Szeged, 1969. 399. 213. sz. jegyzet.

¹⁶ VARSÁNYI Attila: *i. h. 2. sz. jegyzetben leírt életrajza.*

¹⁷ KÖSZEGFALVI Ferenc – SZIGETI János: „*Én József Attila itt vagyok*” A költő vásárhelyi világa. Hódmezővásárhely, 2005.

¹⁸ KÖSZEGFALVI Ferenc: *Erdélyi József és Sinka István vesszőfutása Vásárhelyen.* = A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve Irodalom- és művészettörténeti tanulmányok 4. Szeged, 2004. 165–166.

A 48-as eszmék, Károlyi Mihály, sőt az indulásakor névlegesen vállalt szociáldemokrácia mellől indulva az őszirózsás forradalom résztvevője eljutott a fasizmus elfogadásáig; 1944 nyarán, a Hitler elleni merénylet után már így imádkozott lapja első oldalán: „Hitler él! A Gondviselés, egy földöntúli Hatalom áldó akarata élteti és tartja meg Őt.”¹⁹

Az elsősorban külsőségekben megnyilvánuló, régi típusú, századfordulós, szónoklós kispolitikus ideje lejárt. Kossuth apánktól Hitlerig hosszú volt az út, elfáradt.

A *Vásárhelyi Reggeli Újság* 1944. október 5-ig jelent meg, az elmenekült tulajdonos által Kurucz Jánosra bízott üzeme Szabadság nyomda néven október 23-tól már a kommunista napilapot, a *Vásárhelyi Népet* nyomtatta.²⁰

KŐSZEGFALVI FERENC

¹⁹ KUN Béla: *A Gondviselés*. = VRU 1944. július 23. 1.

²⁰ *Az új élet kezdetén. A Vásárhelyi Népe című lap repertórium, 1944. október 23–1945. április 17.* Összeállította, a bevezetést írta: KÁRÁSZ József. Hódmezővásárhely, 1969.